

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Архитектонски факултет

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији
кандидата Жаклине Ж. Глигоријевић

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-316/2-8.5 од 21.03.2016. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Жаклине Ж. Глигоријевић под насловом

**ОДНОС СТРАТЕГИЈА УРБАНОГ РАЗВОЈА
И ПЛАНСКИХ ПОЛИТИКА БЕОГРАДА, 1995.-2015.**

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Школске 1999. године кандидаткиња је одбранила магистаску тезу на Архитектонском факултету у Београду и стекла диплому магистра техничких наука у основној области архитектура и урбанизам.

На основу члана 32 (с2) Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12), а у вези са чланом 98 . Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен Факултета”, бр. 80/80, 84/10, 88/12 и 89/12-пречишћен текст), а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 81/08) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 16. 06. 2014. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 23.06.2014. године, донело одлуку број 01-872/2-7.19. којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидаткиње мр Жаклине Ж.

Глигоријевић, дипл. инж. арх. и теме докторске дисертације, под насловом „Однос стратегија урбаног развоја и планских политика Београда, 1995.-2015.“, у саставу:

- др Владан Ђокић, ментор
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Ружица Богдановић, члан комисије
редовни професор Универзитет Унион “Никола Тесла”
Факултет за грађевински менаџмент, Београд, у пензији
- др Акелсандра Ступар, члан комисије
ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

На основу члана 32 (с2) Закона о изменама и допунама Закона о високом образовању (“Сл. Гласник РС”, бр 44/10), а у вези са чланом 162. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 80/80, 84/10 и 89/12-пречишћен текст и 98/14) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 30. 09. 2014. године, одлука бр. 61206-4230/2-14, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 13. 10. 2014. године, донело одлуку број 01-1979/2-12.8. да се мр Жаклини Ж. Глигоријевић, дипл. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „**Однос стратегија урбаног развоја и планских политика Београда, 1995.-2015.**“ и да се за ментора именује проф. др Владан Ђокић, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Завршену докторску дисертацију кандидаткиња, уз сагласност ментора, предаје на Веће докторских студија 15. 03. 2016. године.

На основу члана 32 (с2) Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12, 89/13, 99/14 и 45/15-аутентично тумачење и 68/15), а у вези са чланом 38 . Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен Факултета”, бр. 105/15 -пречишћен текст), и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 14. 03. 2016. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 21. 03. 2016. године, донело одлуку број 01-316/2-8.5 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње мр Жаклине Ж. Глигоријевић под насловом „**Однос стратегија урбаног развоја и планских политика Београда, 1995.-2015.**“ у саставу:

- др Владан Ђокић, ментор
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Ружица Богдановић, члан комисије
редовни професор Универзитет Унион “Никола Тесла”
Факултет за грађевински менаџмент, Београд, у пензији
- др Акелсандра Ступар, члан комисије
ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

1.1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура и урбанизам*, за коју је Факултет матичан.

Списак радова који квалификују проф. др Владана Ђокића за ментора докторске дисертације су:

1. G. Mickovski, V. Djokic, „Okružni ured za osiguranje radnika u Skopju arhitekta Drage Iblera, 1934,“ *Prostor*, Vol. 23, No. 1 (49), pp. 82-95, 2015. ISSN 1330-0652 (Print), ISSN 1333-9117 (Online).
2. P. Bojanić, V. Djokić, „La Philosophia Architettonica,“ *Rivista di estetica*, LabOnt, Rosenberg & Sellier Editori, Torino, Vol. 55, n. 1, pp. 81-88, 2015. ISBN: 9788878853744.
3. S. Marošan, D. Milićević, V. Djokić, M. Šoškić, „Value Framework for Evaluation of Land Banks/Funds,“ *Geodetski vestnik*, Vol. 58 (3), p.568-577, 2014. ISSN 0351-0271.
4. Z. Gospavić, J. Gučević, O. Vasović, V. Djokić, „Mortgage market in the Republic of Serbia: Present situation and prospects,“ *Geodetski vestnik*, Vol. 57 (1), pp.85-96, 2011. ISSN 0351-0271.
5. P. Bojanić, V. Djokić, „L'institution revolutionnaire“. О 'prevratu', nasilju in instituciji pri Gillesu Deleuzu,“ *Filozofski vestnik* 1, pp. 223-234, 2011. ISSN 0353-4510.

1.1.3. Биографски подаци о кандидату

Рођена у Бору 18.09.1961. Заршила VI београдску гимназију, дипломирала и магистрирала на Архитектонском факултету у Београду (1986., 1999.) и усавршавала се на последипломском програму SPURS MIT и Harvard GDS, 2003/04. године. Професионални рад започела је на урбанистичким плановима у Сектору за сарадњу са привредом Архитектонског факултета у Београду, затим Заводу за планирање развоја града Београда, „Основа пројект“-у и ЦЕП-у, где се изградила професионално и као руководилац. Са места директора ЦЕП отишла је на академско усавршавање у САД и по повратку ради у јавном сектору града Београда, најпре као сарадник градског архитекте у кабинету градоначелника (2004-2005.), затим као руководилац у Сектора за генерално планирање (2005.) и директор Урбанистичког завода Београда (2008-2012.), где и данас ради на посебним пословима сектора за Стратешко планирање и развој.

Потписала је архитектонске пројекте, просторне, генералне урбанистичке и регулационе планове у Београду, у Србији и Црној Гори, тематске градске студије, укључујући Стратегију развоја Града Београда. Добитник је бројних награда на јавним архитектонским и урбанистичким конкурсима, учесник у њиховој припреми и стручним жиријима, на националним Салонима урбанизма и архитектуре. Организовала је бројне националне и интернационалне конференције, саветовања и изложбе, укључујући 10 година „*Комуникација*“ Центра за планирање урбаног развоја ЦЕП, и активно учествује на међународним стручним и научним конференцијама. Успоставила је међународне контакте и сарадњу Београда са градовима и бројним експертима (Беч од 2005, Барселона од 2007.). Од 2000. године учествује као консултант и партнер на европским регионалним међународним пројектима у Србији и Црној Гори. Ангажована је у професионалним асоцијацијама, била је председник

Друштва урбаниста Београда (1998-2000), члан је ИО Секције урбаниста Инжењерске коморе Србије (од 2008), и Комисије за континуалну едукацију (2008.-2012). Члан је управног одбора Друштва архитеката Београда (од 2007.), национални представник у Савету архитеката Европе (од 2014.) и председник Националне делегације у Међународној асоцијацији урбаниста и планера (ISOCARP). Посвећено се ангажује на унапређењу урбанистичке професије у Србији, на успостављању комуникације између струке, управе, научних институција и цивилног сектора, објављује у стручним и научним часописима и преводи.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Жаклине Глигоријевић изложена је на 232 странице. У делу који претходи нумерисаном делу рада дати су: насловне стране на српском и енглеском језику, резиме на српском и енглеском језику, захвалница, и садржај. Основни текст дисертације, са 63 слика, 8 табела и 1 дијаграмом, дат је на 192 странице. Иза основног текста следи списак коришћене литературе и извора, попис слика и табела, биографија кандидата и изјаве. Докторска дисертација има пет глава и 22 поглавља, прегледно систематизованих у следећем садржају:

SADRŽAJ:

1.	Uvodna razmatranja.....	1
1.1	Povod istraživanja i pozicioniranje problema.....	3
1.2	Predmet i sadržaj istraživanja.....	5
1.2.1.	Globalna debata - savremeni grad, fenomeni i dinamika promena	8
1.3	Ciljevi istraživanja.....	13
1.4	Metodologija istraživanja.....	15
1.5	Hipoteze	17
2.	O pojmovima i kontekstu.....	19
2.1	Definisanje pojmova i granica istraživanja.....	19
2.1.1.	Pojam strategije, koreni i primena	19
2.1.2.	Strateško, dugoročno i operativno planiranje.....	22
2.1.3.	Strateško i prostorno planiranje gradova i regija.....	24
2.2	Kontekst istraživanja	26
2.2.1.	Tranzicija, globalni kontekst gradova.....	27
2.2.2.	Odgovori na globalne fenomene i rešenja za probleme gradova	29
3.	Strategije, planovi i planske politike gradova.....	35
3.1	Planiranje gradova u 20. i 21. veku	38
3.1.1.	Klasični planovi - strategije gradova 19. i 20. veka	40
3.1.2	Prioriteti i politike planiranja u 20. veku	45
3.1.3.	Uticaj funkcionalističkog koncepta na planiranje teritorija i dizajniranje gradova	49

3.2	Urbane i regionalne strategije za 21. vek.....	52
3.2.1	Regionalna nauka i strategije američkih gradova.....	53
3.2.2	Evropske regionalne strategije.....	55
3.2.3.	Odnos strukturalnih planova i strateških projekata	60
3.2.4.	Strategija planiranja u tranzicionom periodu Srbije.....	63
3.2.4.1.	Promena konteksta 90.-ih godina 20. veka.....	64
3.2.4.2.	Osnove planiranja u Srbiji početkom 21. veka	69
3.2.4.3.	Strategije lokalnog ekonomskog razvoja.....	71
3.3.	Savremene urbane strategije i taktike za prevazilaženje kriza.....	74
3.3.1	Kreativni grad.....	76
3.3.2	Post industrijski grad - Barselona	78
3.3.3.	Kultura kao katalizator razvoja - Bilbao.....	83
3.3.4.	Kultura kao katalizator - Providence i New York.....	90
3.3.5.	Smart strategije gradova - Beč.....	94
3.4.	Zaključci analize urbanih strategija.....	101
4.	Strategije i planovi Beograda.....	106
4.1.	Kritike planiranja u Srbiji	107
4.2.	Planiranje gradova u nacionalnom zakonodavstvu.....	111
4.2.1	Teorijske osnove i praksa planiranja na pragu novog milenijuma.....	113
4.2.2.	Zakon o planiranju i uređenju prostora 1995.	116
4.2.3.	Zakon o planiranju i izgradnji 2003.....	119
4.2.4.	Izmene i dopune Zakona o planiranju i izgradnji 2009. i 2014.....	124
4.3.	Strateški urbanistički planovi Beograda.....	129
4.3.1.	Doba naučnog socijalizma – GUP Beograda 1950.....	130
4.3.2.	Doba samoupravnog socijalizma - GUP Beograda 1972.	134
4.3.3.	Strateško mišljenje van javnih institucija - Izmene i dopune GUP-a	137
4.3.4.	Tranzicija i „treći put“ - GP Beograda 2021	140
4.3.5.	Kontinualno planiranje – Izmene i dopune GP Beograda 2021.	144
4.4.	Strategije i taktike za prevazilaženje tranzicije	150
4.4.1.	Inovativni projekti, lokalne strategije i taktike 90.ih	153
4.4.1.1	Neplanska, poluplanska i privremena gradnja	153
4.4.1.2	Regulacioni plan zone Bulevara revolucije.....	158
4.4.1.3.	Urbana reciklaža.....	160
4.4.2.	Strategija razvoja grada Beograda za 21.vek.....	161
4.5.	Zaključci analize planiranja Beograda.....	167
5.	Zaključna razmatranja.....	172
5.1	Svest o promeni	172
5.2	Globalni kontekst – pojmovi i urbani fenomeni.....	174

5.3	O teorijskoj osnovi, iskustvima i dobrim praksama planiranja.....	177
5.4	O kapacitetu profesije za promenu obrasca planiranja u Srbiji.....	181
5.5	O praktičnim pitanjima planiranja i uzorima	188
5.6	O rezultatima istraživanja i preporukama za primenu	190
6.	Bibliografija.....	193
7.	Spisak ilustracija i tabela	214
8.	Biografija autora.....	218
Prilog 1.	Izjava o autorstvu.....	219
Prilog 2.	Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije doktorskog rada.....	220
Prilog 3.	Izjava o korišćenju.....	221

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Планирану структуру рада чине следеће основне целине: Увод, Приказ и интерпретација резултата истраживања и Закључна разматрања и препоруке за примену истраживања.

Увод садржи: уводне напомене о теми истраживања, образложење о предмету и проблему истраживања, преглед истраживачких основних и секундарних циљева, полазне хипотезе истраживања, образложење методолошког поступка, научну заснованост дисертације, очекиване резултате истраживања и генералну структуру докторске дисертације.

Средишњи део рада састоји се од три главе:

- прва, у којој се објашњавају основни појмови који су предмет истраживања и контекст истраживања,

- друга, у којој се разматра шири контекст, односно историја планирања градова у Европи и свету, појава стратегија као резултата промене глобалне друштвено економске климе и добре праксе градова и њихових успешних развојних стратегија које могу бити узор Београду, и

- трећа, у којој се разматра ужи контекст, град Београд, историја планирања, законски оквир планирања, стратегије, пракса и проблеми у истраживачком периоду.

Прва глава садржи два поглавља и пет подпоглавља. Прво поглавље обухвата дефинисање појмова (стратегије, планске политике, планови) и граница истраживања, просторне и временске одреднице унутар којих се тема истражује. Друго поглавље одређује контекст истраживања, глобални процес урбанизације, улогу града и феномене који су везани за савремени град, области које се баве градовима и процесе који се одвијају у градовима укључујући карактеристичну транзицију за Београд.

У **другој глави** основна тема су стратегије, планови и планске политике градова. У **првом поглављу** се приказује историја планирања градова, класични планови градова са краја 19. века, затим, политике планирања и у 20. веку, као и стратегије управа које су уграђене у планове, и на крају покрет Модерна и утицај на планове градова у свету. Критике покрета у планирању средином и крајем 20. века, кризе и јачање либералног капитализма узрок су појава стратегија у планирању територија и урбаног дизајна градова. У **другом поглављу** се кроз четири подпоглавља приказују теоријске и практичне основе стратегија и стратешких планова градова и региона за

21. век, у САД, Европи и Србији као и теоријске дилеме између структуралних планова и стратешких пројеката углавном европских градова. Четврто подпоглавље је посвећено ситуацији у планирању Србије, те се кроз четири сегмента обрађују теоријске поставке и препоруке за увођење промене у образац планирања и увођење стратегија и стратешког планирања најпре у науку а затим и праксу. **Треће поглавље** посвећено је анализи добрих пракси и узора градова који су кроз успешно успостављене и спроведене стратегије успели да превазиђу проблеме савремене економске, климатске, енергетске или технолошке транзиције и остваре висок квалитет живота. Приказане су четири стратегије у пет група градова. У закључном четвртном поглављу се резимирају резултати теоријских и практичних истраживања стратегија и предлаже се разматрање примене у београдских пракси.

Трећа глава средишњег дела рада посвећена је анализи локалног, београдског контекста. Кроз четири поглавља се приказује стање и оцена планирања у Београду, анализира се извор и разлози за критику неефикасности планирања и наводе разлози за истраживање могућих унапређења са становишта праксе. У првом поглављу се образлажу разлози за неуспехе планирања, слабости система или комуникације. **Друго поглавље** посвећено је анализи легислативе у истраживаном периоду односно утицају закона и прописа на квалитет планова као и утицају научне и стручне анализе и критике на формирање нових законских решења. **Треће поглавље** посвећено је историји, структури и ефектима стратешких планова Београда, у периоду после Другог светског рата и настанка модерног Београда, до савремених генералних планова. У **четвртном поглављу** приказане су стратегије и тактике за превазилажење динамичних промена и периода транзиције у периоду од деведесетих година прошлог века до 2015. године, иновативних успешних или деструктивних метода и званичних стратегија развоја града, од 1981. до 2011. године.

У **Закључним напоменама и правцима даљег истраживања** сумирају се резултати претходних истраживања, проверавају се почетне хипотезе и отварају правци за нова истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Изабрана тема истраживања је савремена је јер наставља широку теоријску дебату започету средином 20. века у Европи а од краја века у Србији, о питањима адекватног планирања градова у времену великих друштвених промена. Избор метода планирања Београда је у том смислу од значаја за актуелну планерску праксу и позиционирање традиционално инертне делатности планирања у динамичном друштвеном оквиру. Скретање пажње на потребу промене обрасца планирања је присутно у домаћој теорији међутим до сада није направљен преглед и поређење теоријских и практичних резултата нити је практични аспект стављен у фокус истраживања. Такође, тема два различита методолошка приступа у планирању градова је предмет академских и стручних расправа и курсева те заслужује место у едукацији планера и урбаниста не само у оквирима академске заједнице. Коначно, због глобалног процеса убрзане урбанизације отворена је широка дебата у оквиру припрема за УН Хабитат III конференцију о Одрживим циљевима развоја и Новој урбаној агенди у којој учествују сви сектори. Посебан акценат је стављен на будућност професије планера, улоге у урбаним процесима и потребе да се она преиспита и прилагоди новим

концептима и новим друштвеним, економским, технолошким захтевима и природним ограничењима развоја.

Оригиналност дисертације се огледа у чињеници да се досадашња научна истраживања у Србији нису на опсежан начин бавила практичним аспектима, односно не постоји развијена комуникација између теорије и праксе планирања у Србији. Различити су резултати које постиже теорија у академској размени са међународном заједницом док се пракса планирања фокусирана решавање актуелних тема и проблема. Истраживање даје допринос приближавању како теоријских и практичних аспеката планирања тако и различитих пракси планирања савремених градова, као део аргументације за унапређење оба сектора. Аутор заговара разматрање и примену научних сазнања у пракси као и проширење поља истраживања науке у условима града Београда у транзицији.

Сматра се да је тема истраживања универзална, и да ће осим доприноса бољег сагледавања проблема планирања и отварања могућности за унапређења бити допринос теоријском опусу истраживања транзиционих градова не само у региону југосисточне Европе. Имајући у виду да су ови аспекти у истраживањима до сада најчешће посматрани изоловано, истиче се важност размене знања за развој и унапређење теорије и праксе у планирању.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је у оквиру докторске дисертације користила обимну литературу и изворе из области планирања, управљања, социологије, психологије, изворе из праксе планирања Београда, и неколико европских градова чија се добра пракса користи као инспирација за предлоге унапређења планирања Београда. Такође анализира законску регулативу Републике Србије из области планирања и изградње као и области са којима је планирање комплементарно, и то о локалним самоуправама, регионалном развоју и сл. Затим студија културе и културне и друштвене историје Београда и Југославије. Избор, обим и квалитет библиографских јединица указује на то да је кандидаткиња упозната са кључним теоријским поставкама и резултатима, са релевантним примерима у области коју истражује, као и да на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова.

Заснована на изузетно широком и сложеном референтном оквиру, дисертација се позива на укупно 357 библиографских јединица.

Као најзначајнији извори коришћени у истраживању издвајају се, према областима:

Урбанистички и плански документи града Београда:

Генерални урбанистички план Београда, (1952). Урбанистички завод Београда.

Генерални урбанистички план Београда (1972). специјално издање часописа

Архитектура и урбанизам, Београд: Урбанистички завод Београда.

Генерални план Београда 2021, (2003). Урбанистички завод Београда.

Измене и допуне Генералног плана Београда 2021. („Службени лист града Београда”, бр. 27/03, 25/05, 34/07, 63/09, 70/2014).

Организација и финансирање града Београда, (2008). *ИНФО*, VI. Специјално издање Урбанистички завод Београда.

Пилот план Блевара револуције (1991). Центар за планирање урбаног развоја, ЦЕП,

Стратегија развоја града Београда (2010). Урбанистички завод Београда и ПАЛГО

Центар.

Међународни документи и приручници :

- Bilbao - La cultura como proyecto de ciudad, (2001) *Projet urbain*, 23, Ministerio de Fomento (Francia) Paris: Direction general de urbanismo, vivienda et construction.
- Bilbao Urban Solutions, Solutions for the Future* (2014). Bilbao City Hall.
- Building partnerships for change in developing countries, (2013). (online) EC INTERNATIONAL COOPERATION AND DEVELOPMENT
- Frederiksen, M. (2015). *Delivering Better Development*, London: RTPI & Global Planners Network
- National Urban Development Policy, A joint initiative by the federal, state and local governments (2012). Berlin: Federal Ministry of Transport, Building and Urban Development (BMVBS).
- Rodin, J. (2014). *The resilience dividend, Being Strong in a World Where Things Go Wrong*, Rockefeller Foundation.
- Smart City Wien, Intelligent and Innovative Solutions (2014). *Perspectiven*, 05-06 2014, Beč: Magistrat der Stadt Wien.
- The International Guidelines on Urban and Territorial Planning* (2015). United Nations Human Settlements Programme, Nairobi: UN-Habitat
- Vienna Know How - Urban Technologies and Strategies* (2009). Beč: Tinna Vienna,
- Urban Development Programme (2015). Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD.

Књиге и зборници

- Architecture and Urbanism at the Turn of the III Millenium*, (1996). zbornik, Beograd: Arhitektonski fakultet Beograd,
- Bojanić, P. & Đokić, V. (Eds.)(2011). *Misliti grad*, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet,
- Development in the Mediterranean, Strategic planning as a way of urban management* (1989); Barcelona: Area metropolitana de Barcelona.,
- Elin, N. (2004) *Postmoderni urbanizam*, Beograd: Orion-Art
- Florida, R (2009) *Who's Your City?: How the Creative Economy Is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life*
- Freedman, L. (2013). *Strategy – A History*, New York: Oxford University Press.
- Herzog, A.L. (2006). *Return to the Centre: Culture, Public Space and City Building in a Global Era*, Roger Fullington Series in Architecture Austin, TX: University of Texas Press,
- Hirt, S.& Stanilov, K. (2009). *Twenty Years of Transition: The Evolution of Urban Planning in Eastern Europe and the Former Soviet Union, 1989-2009*, Nairobi: UN-Habitat
- Katz, B.& Bradley, J. (2013). *The Metropolitan Revolution: How Cities and Metros Are Fixing Our Broken Politics and Fragile Economy*, Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Kovačević, L., Medak, T., Milat, P., Sančanin, M., Valentić, T. & Vesna Vukoić (Eds.)(2008) *Operacija: grad, Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*. Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu imlade, Multimedijalni institute, Platforma 9,81- Institut za istraživanja o arhitekturi, BLOK –Lokalna baza za osvježavanje culture, SU Klubtura/ Clubture,

- Lazarević Bajec, N. & Ralević, M. (Eds.)(1996). *Strategija urbanizacije u uslovima neizvesnosti*. Edicija „Urbanologija“ 6, Beograd: Arhitektonski fakultet Beograd,
- Nan, S. at al (Eds.)(2015). *Reinventing planning, Examples from the profession*, зборник, Romania: ISOCARP review 11.
- Olbrycht, J. (2013). *The State of European Cities in Transition 2013, Taking stock after 20 years of reform*, Nairobi: UN-Habita
- Rykwert, J. (2004), *The Seduction of Place: the city in the twenty-first century*, New York: Pantheon Books.
- Stojkov, B. (Eds.) (1998). *Strategija razvoja i uređenje naselja u novim uslovima*, zbornik, Beograd: Udruženje urbanista Srbije.
- Tim Marshall (Eds.)(2004). *Transforming Barcelona*. New York, Rutledge.
- Vale, L.J. (2008). Capital and Capitol, The locus of political power In. *Architecture, Power, and National Identity*. New York: Routledge.
- Widmann, H. (Eds.)(2012). *Smart City/ Viennese expertise based on science and research*, Vienna: Schmid Verlag.
- Wiese, A., Förster, A. Gilliard, L. & Thierstein, A. (2014). A spatial strategy for the production of place in two German cities - Urban design interventions as a driver for spatial transformation. *City, Territory and Architecture*,
- Waikeen Ng (Eds.)(2005). *Making spaces for the creative economy*, review, Madrid: IsoCaRP, Madrid: IsoCaRP.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Општи теоријско-методолошки приступ одговара комплексној природи теме рада, односно интердисциплинарном карактеру истраживања релација у планирању града.

Основни приступ у истраживању је анализа: дефиниција и појмова, литературе и теорија о стратегијама и стратешким плановима изабраних европских регионалних и урбаних стратегија, глобалних трендова као контекста за формирање одрживе стратегије развоја Београда; затим историје урбанистичког планирања и стратегија, анализа иновативних метода као алтернатива планирању у условима транзиције и добрих страних искустава која могу бити коришћена у планирању Београда. У другој фази истраживања урађена је анализа београдских стратешких планова и стратегија у периоду истраживања.

Хипотезе су постављене дедуктивном методом када се ради о оцени стања планирања и индуктивном методом код предлагања могућих модела за унапређење метода израде и инструмената за спровођење, укључујући урбанистичке планове. Везе предвиђене научне методологије са постављеним хипотезама остварују се кроз: упоређивање добрих пракси, успешно спроведених стратегија градова у периодима промена, као и планских политика земаља и градова, такође ради могуће примене у Београду.

У последњој фази истраживања методолошки апарат обухвата синтезу и интерпретацију резултата истраживања. Поступак теоријског извођења заснован је на методама научне анализе и има за циљ потврђивање претпостављених хипотеза истраживања. Синтеза и интерпретација резултата истраживања укључују и формулисање нових истраживачких питања.

3.4. Применљивост остварених резултата

Истраживање представља допринос теоријском корпусу знања о планирању и пракси планирања Београда. У претходном периоду транзиције из централно планског у либерални систем не постоји значајна грађа у којој се систематично вреднују резултати планирања и истражују узроци успешности или бар ефикасности планова. У теорији има предлога за промену обрасца планирања која се у пракси није догодила, и ово истраживање обрађује управу то питање: однос стратегија градова типичних за либералне економије и динамичне амбијенте и традиционално структурално планирање дубоко утемељено у локалну праксу Србије.

У истраживању се наглашава потреба разумевања ширег контекста, како због природе области која обухвата многе аспекте и укључује различите дисциплине, тако и због позиционирања Београда у савременим процесима планирања у регионалном и европском окружењу. Истраживање има примену у информисању научне и стручне јавности о новијим знањима и приступима у области планирања док се у нашој стручној пракси отварају питања која до сада нису била тема урбанистичког планирања.

Примена резултата истраживања очекује се у пракси планирања Београда као допринос креирању нових образаца и укључивању нових алата којима се реализују стратешки циљеви, како би се унапредила ефикасност и ефикасност планирања. Они могу бити и аргументи за доношење градских секторских политика или полазна основа за измене легислативе, тако да се омогући примена приказаних добрих модела успешних градова у планирању Београда.

Допринос истраживања је такође у области теорије стратешког и урбанистичког планирања, преиспитивању комплексних друштвених односа и улога актера у планирању градова. Истраживање и документација коју оно нуди биће драгоцене у примени у педагошком раду у области планирања као и у пракси планирања Београда. Широкој примени посебно доприноси чињеница да је резултате истраживања могуће применити фрагментарно или интегрално.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација указује да кандидаткиња влада истраживачким методама и теоријским знањима из области урбанистичке теорије и планирања. У дисертацији су уочене способности кандидата да у комплексним процесима препозна проблем истраживања, да у односу на њега примени теоријске поставке које проблем директно или индиректно конотира, да у односу на њих одреди одговарајући истраживачки контекст и одабере адекватне истраживачке методе.

У теоријској елаборацији и аргументацији посебно су препознате способности кандидата да анализира и успоставља релације теоријских поставки из области планирања, управљања, друштвених наука, са налазима и практичним резултатима и ефектима планирања и усмерава их ка извођењу општих и специфичних закључака од значаја за предмет истраживања.

На основу детаљног увида у дисертацију, стиче се уверење да кандидат осим постигнутих практичних резултата поседује потребна знања и вештине за успешно бављење научним радом у области урбанистичког и стратешког планирања и на тај начин доприноси развоју савремене урбанистичке теорије и унапређењу праксе.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија сматра да докторска дисертација кандидаткиње Жаклине Глигоријевић доприноси развоју научне области архитектура и урбанизам.

Као основни допринос који предметно истраживање издваја од до сада спроведених истраживања из ове области, представља повезивање праксе и теорије планирања у периоду претходних неколико деценија стављајући планирање у Србији истовремено у шири контекст Европе и света. Кандидаткиња уводи широке интегративне и холистичке перспективе у теорије планирања доводећи у везу глобалне урбане феномене, теорију и праксу са локалном теоријом, традицијом и праксом планирања. Увођењем локалне проблематике планирања града и стављање дилема везаних за одабир ефективних и ефикасних метода планирања у ширу, глобалну слику, у контекст урбанизације којом се баве академска заједница, професионалне асоцијације и цивилно друштво, повећава се опсег знања и скала инструмената којима се проблеми локалне праксе могу боље сагледати, упоредити и предложити могућа решења.

Уместо дефинисања коначног методолошког апарата, дисертација указује на универзалност проблема, на унутрашње капацитете друштва и велики капацитет професије да се суочи са савременим проблемима и захтевима динамичног друштва те да се подигне свест о могућим решењима, применом различитих метода који сви изискују свесну, вољну промену традиционалних образаца планирања и управљања градом. Она даје основу и сугерише даља истраживања на релацији теорије и праксе планирања и ширењу граница области према другим научним дисциплинама.

Основни допринос истраживања може се разложити на следеће научне доприносе:

- нова перцепција планирања у односу а традиционалну праксу у смеру план-процес уместо план-документ.
- организовање сазнања о односима унутар града и града у односу на регионално и европско окружење;
- дефинисање спектра појмова, процеса и поступака које представља основу за истраживање и развој теорије и унапређење праксе планирања;
- прилог разумевању различитих позиција актера у урбаним процесима, упознавањем надлежности и одговорности у процесу планирања,
- прилог разумевању односа и процеса у контексту планирања Београда, смањење очекивања и демистификација планирања;
- стварање основа за суочење са проблемима урбанизације и свести о могућим унапређењима проширењем видика и корпуса знања о урбаним процесима, и
- могућност операционализације знања – стављање у функцију теорије, добрих пракси и курикулума планирања у савремену праксу.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Изабрана тема рада је од великог значаја за савремену урбанистичку теорију и праксу, имајући у виду да на овај начин није истраживана. Примена резултата истраживања је широка јер циљ није био да се предложи једно конкретно решење или одређени метод као одговор на истраживачко питање. На против, циљ је био сагледавање статуса читаве области планирања у нашој средини, а посебно праксе

планирања Београда произашао из великог професионалног искуства аутора. Оно је основ за критичко посматрање улоге планирања: за редефинисање и развој нових концепција, отварање питања и формирање специфичних методолошких приступа планирању Београда, кроз даља истраживања у складу са условима савременог тренутка и динамични услови 21. века и планерско наслеђе и традиција средине.

Значајан допринос истраживања је слојевита анализа и стављање области планирања града у различите контексте. Први је историјски, кроз потсећање на домете и традицију планирања у Београду у 20. веку и капацитет професије и средине да се суочи са изазовима савременог динамичног доба. Други је савремени, приказујући глобалне услове планирања и дилеме у односу на друштвене, економске, безбедносне и друге аспекте са којима су суочени теоретичари и пракса градова. Трећи је социјални, разматрајући аспекте партиципације у истраживању, визуализацији и одлучивању о смеру у коме треба планирати град. Четврти је психо-социјални, анализом разлога за инерцију или транзицију у области планирања града, пети је правни, легислаторни и тако даље.

Уколико би се применили у пракси планирања резултати и предлози произашли из истраживања представљали би методолошки и концептуални помак, приближили данас одвојене сегменте, праксе и теорије планирања, приближили праксу планирања Београда пракси европских градова а процес и резултате планирања онима који су предмет планирања, свима који у граду живе и којима је град предмет деловања. Ово истраживање отвара нова питања која се тичу улоге, граница и домета читаве делатности не само у локалном контексту, већ у контексту савремених достигнућа теорије и праксе планирањ града.

4.3. Верификација научних доприноса

Категорија М24

1. Đokić, V., Gligorijević, Ž, Čolić Damjanović, V. M. (2015), "Towards sustainable development of social housing model in Serbia: Case study of Belgrade", In: *Spatium*, Issue 34, p 18-26. (DOI: 10.2298/SPAT1534018D)

Категорија М31

1. Gligorijević, Ž. (2006). Forces and Trends that Shape Contemporary City - Creative Sector in Creative Cities, In. Švob, N. (Eds.) *Dubrovnik Seminar: Cultural Transitions in Southeastern Europe - The Creative City: Crossing Visions and New Realities in the Region*. pp.19-39. Institut za međunarodne odnose, IMO Zagreb. (ISBN978-953-6096-42-8).

Категорија М 33

1. Gligorijević, Ž. (1996). Urban Recycling: New Life for Good Old Places In. M. Jovanović-Popović (Eds.) *Architecture and Urbanism at the Turn of the III Millenium*, zbornik, Beograd: Arhitektonski fakultet Beograd, pp.269-274. (ISBN 86-80095-21-4).
2. Gligorijević, Ž. (1997). Urban Recycling - A way to save the caracter of Cities In. S. Brebbia (Eds.) *Sructural Studies, Repairs and Maintenance of Historical Buildings»*, међународна конференција (pp. 633-641), Сан Себастијан, Шпанија;
3. Gligorijević, Ž. (2004). U.S. Public-Private Development Experience for Serbian Urban Heritage Improvement In. Nenadović-Budić, Z., Tsenkova, S. (Eds.) *Winds of*

societal change: remaking post-communist cities. Proceedings of the International conference, Urbana-Champaign: Russian, East European, and Eurasian Center, University of Illinois, pp. 217-233,

4. Глигоријевић, Ж. (2007). Урбана рециклажа и креативне стратегије за одрживи развој градова у Србији In. М.Бајић Брковић (Eds.), *Innovation and creative spaces in sustainable cities*, Зборник са међународне конференције, Београд: Holcim Фондација и Архитектонски Факултет Београд, pp. 204-234, ISBN 978-86-87787-00-1).

Категорија М 34

1. Gligoriјевић, Ž. (2007). Can New Developments and City Identity Grow together in Harmony? The Quest for the Successful Public Space in New Belgrade In. Enlil, Y.M., Vaggione, P. (Eds.) *Cities between Integration and Disintegration, Opportunities and Challenges, Proceedings of the ISoCaRP 06 Congress* (pp. 261-273), Istanbul.
2. Gligoriјеvic, Ž. & Milenković, V. (2009), Symposium and the exhibitions "URBAN VISIONS" In. Brizzi M. & Bonini, M. (Eds.) BEYOND MEDIA 2009. VISIONS, International Festival for Architecture and Media, Florence, Italy - July 9-17, 2009 .
3. Gligoriјеvic, Ž. (2012), "Belgrade Planning in a New Cycle of Transition", In: Fast Forward: Planning in a (hyper) Dynamic Urban Context, Proceedings, October 2012. 48th ISoCaRP Congress. Perm.
4. Gligoriјевић, Ž. (2013). New instruments in implementation of strategic plans for Belgrade: Belgrade Sustainable Urban Transport plan In. *Sustainable Transport & Urban Planning, Proceedings from International Conference*, UNDP Belgrade, Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда.
5. Gligoriјеvic, Ž., Macura, V. (2013). Natural Core of Belgrade - Urbanization for Sustainability (2014). In. *Urban Transformations – Cities and Water, 50*. ISOCARP Congress, Gdynia.

Категорија М 45

1. Глигоријевић, Ж. (2008). Београдски браунфилди - од урбане рециклаже до плана детаљне регулације In. Д. Дамјановић (Eds.) *Оживљавање брунфилда у Србији*, Зборник радова, Београд: ПАЛГО центар, Институт за транспорт и развојне политике (ITDP Europe), pp. 83-89, .
2. Глигоријевић, Ж. (2008). Јавно приватни пројекти (ЈПП) - Искуства развијених земаља и шанса развоја локалних управа Србије, In. Б.Стојков (Eds.), "Секторски извештаји о просторном развоју Републике Србије од 1996. до 2008 године", *Стратегији развоја Републике Србије, Републичка агенција за просторо планирање РС.;Beograd*
3. Глигоријевић, Ж. et.al (2009). Студија социјалног становања, In. Б.Стојков (Eds.), *Стратегија просторног развоја Републике Србије*, Агенција за просторно планирање РС;

Категорија М63 Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини:

1. Глигоријевић Ж. (1996). Скривени и видни потенцијали Београда, студија примера, In. Ж.Глигоријевић (Eds.), *Урбана рециклажа, Трансформација и активирање запостављених, девестираних и напуштених простора и градова, зборник Стручног саветовања Комуникације '96* (pp 23-25). ЦЕП, Београд,
2. Глигоријевић Ж. (1998). Ванстандардно становање у процесу урбане обнове, In. А.Кековић (Eds.), *Унапређење становања '98* (pp.401). Архитектонски факултет, Београд;

3. Глигоријевић Ж. (1996). Скривени и видни потенцијали Београда, студија примера, In. Ж.Глигоријевић (Eds.), *Урбана рециклажа, Трансформација и активирање запостављених, девастираних и напуштених простора и градова, зборник Стручног саветовања Комуникације '96* (pp 23-25). ЦЕП, Београд,
4. Глигоријевић, Ж. (1999.). Урбана обнова историјски важних целина - Урбана рециклажа у Перасту. In. Куртовић Фолић Н. (Eds.) *Архитектонско и урбанистичко наслеђе у III Миленијуму, Зборник научно стручна конференција* (pp. 48-53), *Комуникације 99*, ЦЕП и Архитектонски факултет Београд, Пераст;
5. Глигоријевић Ж. (2001). Улога индустрије каблова у демократизацији планирања, In. *Планирање за демократију и демократија у планирању*Зборник саветовања *Комуникације 2001*, ЦЕП, Београд, pp.132-137;
6. Глигоријевић Ж. (2004). Како до стратегије управљања културним добрима – Амбивалентни случај Пераст, In. Ж. Глигоријевић (Eds.), *Јавно добро – идентификација, вредновање, управљање, дизајн,Стручно саветовање Комуникације 04*, ЦЕП, Београд, pp.55-62. (ISBN 86/906383-0-X).
7. Глигоријевић Ж. (2006). Политика, трендови и урбана форма – Савремени захтеви у обликовању градског простора, In. Богдановић, Р. (Eds.) *Урбани дизајн*, Зборник радова са конференције, pp. 129-147, Београд: Друштво урбаниста Београда.
8. Глигоријевић, Ж. (2006). Креативни сектори у процесима урбане рехабилитације: Појам и стратегије трансформације градова, In. Богдановић Р. (Eds.) *Реконструкција и ревитализација града*, Београд: Друштво урбаниста Београда, pp. 305-320. (ISBN 86-907727-2-3)

Категорија М 66 Уређивање зборника, саопштења, скупа националног значаја:

1. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(1994). Комуникације '94, зборник, *Апсурди времена садашњег*, ЦЕП, Београд.
2. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(1995). Комуникације '95, зборник, *Урбанизам и архитектура «Концепт Између»*, ЦЕП, Београд,
3. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(1996). Комуникације '96, зборник, *Комуникације '96, Урбана рециклажа*; ЦЕП, Београд.
4. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(1997). Комуникације '97, зборник, *Градови на води*, ЦЕП, Београд.
5. Глигоријевић, Ж. & Карајовић,С. (Eds.)(1998). Комуникације '98, зборник, *Између обала*, МонтеЦЕП, Котор.
6. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(2001). Комуникације '01, зборник, *Планирање за демократију и демократија у планирању*, ЦЕП, Београд.
7. Глигоријевић, Ж. (Eds.)(2004). Комуникације 04 *Јавно добро – идентификација, вредновање, управљање, дизајн*, ЦЕП, Београд, (118 страна, 29 илустрације ,на српском и енглеском језику) ISBN 86/906383-0-X

Категорија М 72 Одбрађен магистарски рад:

1. Глигоријевић, Ж. (1999). Урбана рециклажа, метод и примена у урбанистичком планирању, Магистарски рад, Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и детаљне анализе докторске дисертације кандидаткиње мр Жаклине Глигоријевић, дипл.инж.арх, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одабраном темом, и да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењени научни методи и научне хипотезе у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости за будућа истраживања. Кроз израду дисертације, као и кроз објављене радове у монографским публикацијама, зборницима међународних конференција, међународним и домаћим периодичним публикацијама, кандидат је показао способност за самосталан научно-истраживачки рад.

На основу свега претходно наведеног у Реферату, Комисија предлаже Научно-наставном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом **„Однос стратегија урбаног развоја и планских политика Београда, 1995.-2015.“** мр Жаклине Ж. Глигоријевић, дипл. инж. арх. прихвати, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, маја 2016. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Владан Ђокић, редовни професор, ментор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

Проф. др Ружица Богдановић, члан комисије
редовни професор Универзитет Унион “Никола Тесла”
Факултет за грађевински менаџмент, Београд, у пензији

Проф. др Александра Ступар, ванредни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет